

تحریم‌های امارات متحده عربی علیه ایران در پرتو موازین حقوق بین‌الملل

اسماء سالاری

استادیار، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه نیشابور، نیشابور، ایران.

salari@neyshabur.ac.ir

چکیده

در سال‌های اخیر، تحولات منطقه‌ای و اختلافات سیاسی میان ایران و امارات متحده عربی، مسئله جدیدی را در روابط اقتصادی دو کشور وارد نموده است که همانا تصویب و اجرای مجموعه‌ای از تحریم‌های یکجانبه توسط امارات علیه کشورمان است. این تحریم‌ها که با توجیه‌های امنیتی، مالی و بین‌المللی اعمال شده‌اند، خود می‌توانند به عاملی برای تشدید اختلافات و ایجاد چالش‌های حقوقی جدید بین دو کشور تبدیل شوند. نظام تحریمی امارات، برخلاف الگوهای گسترده در ایالات متحده یا اتحادیه اروپا، فهرست تحریمی بسیار وسیع و مستقلى ندارد، اما از سه طریق اصلی: اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت، لیست تروریستی ملی، و تبعیت غیررسمی از تحریم‌های غربی عمل می‌کند. این مقاله با رویکردی توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی، به ارزیابی نظام حقوقی تحریم‌های امارات علیه ایران در پرتو موازین حقوق بین‌الملل می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نظام تحریمی امارات، متشکل از قوانین فدرال، مصوبات هیئت دولت، بخشنامه‌های اجرایی و راهنماهای فنی، چارچوبی چندلایه ایجاد کرده که ضمن اجرای تعهدات بین‌المللی، فراتر از آن‌ها نیز رفته و محدودیت‌های گسترده‌ای بر فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با ایران اعمال می‌نماید. این نظام از منظر اصول حاکمیت دولت، عدم مداخله، صلاحیت قضایی، اقدامات متقابل و حقوق بشر با چالش‌های جدی مشروعیت مواجه است.

کلیدواژه‌گان: تحریم‌های یکجانبه، امارات متحده عربی، حقوق بین‌الملل، اقدامات متقابل، حقوق بشر.

مقدمه

روابط اقتصادی میان دولت‌ها همواره تحت تأثیر متغیرهای سیاسی و امنیتی قرار داشته است. امارات متحده عربی، به دلیل موقعیت جغرافیایی و استراتژیک، زیرساخت‌های حمل و نقل و مشوق‌های سرمایه‌گذاری، به عنوان یک مرکز تجاری در منطقه عمل نموده و بسیاری از واردات و صادرات ایران از طریق امارات انجام شده است، به نحوی که در اوایل سال ۲۰۱۸، امارات سومین بازار بزرگ برای صادرات غیرنفتی ایران و دومین شریک وارداتی آن بوده است. با این حال، روابط تجاری ایران و امارات تحت تأثیر تغییرات تنش‌های سیاسی بین دو کشور قرار گرفته که عمدتاً به دلیل ماهیت روابط ایالات متحده و امارات است (Zweiri, & Abusharar, 2022: 66). ایالات متحده پرکارترین کاربر تحریم‌ها در صحنه جهانی است که بر اساس پژوهش‌ها بین نیمی تا بیش از دو سوم از کل رژیم‌های تحریمی جهانی را به خود اختصاص داده است (Moret, 2021:23) و تحریم‌هایش از ۹۱۲ تحریم در سال ۲۰۰۰ به ۱۷ هزار و ۴۹۷ تحریم در سال ۲۰۲۴ رسیده است. (سادات میدانی، انتشار آنلاین فروردین ۱۴۰۵: ۴) امارات نیز به عنوان یکی از متحدان اصلی ایالات متحده در منطقه، تحریم‌های سازمان ملل و ایالات متحده علیه ایران را از سال ۲۰۱۱ اجرا کرده و حتی با سیاست «فشار حداکثری» ترامپ و اعمال مجدد تحریم‌ها در سال‌های اخیر همکاری کامل نموده است که نمونه‌هایی از آن محدود کردن و کاهش تمدید و صدور مجوز اقامت برای ایرانیان و اعمال محدودیت بر فعالیت‌های بانکی و تأمین مالی مربوط به معاملات با ایران در سیستم بانکی و مالی امارات است (Zweiri, & Abusharar, 2022: 67). پیچیدگی نظام تحریمی امارات که ترکیبی از تعهدات بین‌المللی، قوانین داخلی و تبعیت عملی از استانداردهای فراملی است، ضرورت ارزیابی حقوقی آن را در پرتو موازین حقوق بین‌الملل و سازوکارهای مواجهه با آن را دوچندان می‌سازد. این پژوهش با روشی توصیفی-تحلیلی و بر اساس منابع کتابخانه‌ای به انجام این امر مبادرت نموده است. در خصوص موضوع مقاله، در آثار فارسی و انگلیسی موردی یافت نشد لکن در باب مسئله مشروعیت تحریم‌ها آثار بسیاری وجود دارد که به فراخور در متن از برخی از آنها استفاده شده است. در این نوشتار، ابتدا مفاهیم اصلی تبیین می‌شود، سپس ساختار نظام تحریم‌های امارات معرفی می‌گردد. در ادامه، تحریم‌های اعمال شده در پرتو قواعد حقوق بین‌الملل ارزیابی و در پایان، راهکارهایی پیشنهاد می‌گردد.

۱- پیشینه تاریخی و مفاهیم

تحریم‌های اقتصادی پیشینه‌ای طولانی از یونان باستان تا کنون دارند و همواره در کنار ابزارهای نظامی و تجاری به کار رفته‌اند (مانند فرمان مگاری پریکلس، کنترل‌های صادراتی در کد ژوستینیان، و قواعدی مانند قانون ۱۷۵۶ بریتانیا در محدود کردن تجارت کشورهای بی‌طرف با دولت‌ها). پس از جنگ جهانی اول، تحریم‌ها در ماده ۱۶ میثاق جامعه ملل پیش‌بینی شدند، اما به دلیل ابهام حقوقی و اجرای محدود (مانند ایتالیا و اتیوپی) کارایی نداشتند. در جنگ جهانی دوم و پس از آن، ابزارهایی مانند لیست سیاه و ماده ۴۱ منشور سازمان ملل ایجاد شد. پس از جنگ سرد، «دهه تحریم‌ها» آغاز شد و به دلیل انتقادات از آثار انسانی، تحریم‌های جامع جای خود را به تحریم‌های هدفمند دادند. پس از ۱۱ سپتامبر، تحریم‌های هدفمند علیه افراد در مبارزه با تروریسم گسترش یافت. در دهه‌های اخیر، تحریم‌های یکجانبه (مانند سبک مگنیتسکی) به ابزار مهم سیاست خارجی تبدیل شده‌اند (Bogdanova, 2022: 16-44).

۱-۱- تحریم در حقوق بین‌الملل معنای واحد و مشخصی ندارد و می‌تواند به اقدامات مختلفی اشاره داشته باشد که از منظر حقوقی تفاوت‌های اساسی دارند (Ruys, 2017: 19). برخی حقوقدانان استعمال صحیح واژه تحریم را برای اقدامات سازمان ملل متحد می‌دانند که شامل استفاده از نیروی مسلح نیست و با هدف تغییر رفتار یک دولت یا شخص اتخاذ می‌شود و معمولاً توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد تحت فصل هفتم منشور اتخاذ می‌شوند، هرچند مجمع عمومی نیز می‌تواند چنین اقداماتی را اتخاذ کند. منشور سازمان ملل متحد به صراحت از اصطلاح "تحریم" استفاده نمی‌کند و به جای آن به "اقدامات" یا "عمل" اشاره کرده است. به علاوه، اقدامات یکجانبه‌ای که توسط دولت‌ها یا گروه‌هایی از دولت‌ها برای تحت فشار قرار دادن دولت دیگر به منظور تغییر رفتارشان اتخاذ می‌شوند، عموماً توسط حقوقدانان بین‌المللی معاصر به عنوان "تحریم" به معنای حقوقی تلقی نمی‌شوند. کمیسیون حقوق بین‌الملل اصطلاح "تحریم" را برای این اقدامات رد کرد و به جای آن "اقدامات متقابل" و "تلافی" را انتخاب نمود. اتحادیه اروپا از اصطلاح "اقدامات محدودکننده" برای توصیف اقداماتی مانند تحریم یا محدودیت بر افراد/شرکت‌ها استفاده می‌کند (Thouvenin, 2021: 150-155). سازمان ملل نیز از اصطلاح «اقدامات قهرآمیز یکجانبه» برای تعریف اقداماتی استفاده می‌کند که بدون مجوز شورای امنیت و با هدف تغییر سیاست یک دولت دیگر اعمال می‌شوند (Rao, 2025: 69). به رغم اشراف بر این نکته، به جهت متداول بودن در ادبیات کشور، در این مقاله از عبارات تحریم‌های یکجانبه و تحریم‌های شورای امنیت استفاده می‌شود.

۱-۲- اقدام تلافی‌جویانه غیرخصمانه: یک اقدام قانونی اما غیردوستانه در پاسخ به یک عمل غیردوستانه یا ناعادلانه از سوی کشور دیگر است، مانند تعلیق روابط دیپلماتیک (Rao, 2025: 66) که الزام به تناسب ندارند (Bogdanova, 2022: 60-61) و هرگونه محدودیت بر آن صرفاً ماهیت اخلاقی یا سیاسی دارد (Hofer, 2020: 412). در مقابل، اقدامات تلافی‌جویانه خصمانه مبتنی بر نقض پیشین حقوق بین‌الملل بوده و برای وادار کردن دولت متخلف به رعایت تعهداتش به کار می‌روند، اما امروزه عمدتاً به حوزه مخاصمات مسلحانه محدود شده‌اند (Bogdanova, 2022: 61-63).

۱-۳- اقدامات متقابل: بر اساس پیش‌نویس مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، به اقدامات غیرقهری اطلاق می‌شود که توسط یک دولت زیان‌دیده در پاسخ به یک عمل متخلفانه بین‌المللی از سوی دولت دیگر اتخاذ می‌شود (Rao, 2025: 67). اقدامات متقابل توسط دولت‌های متضرر، شکلی از "خودیاری" هستند که در آن یک دولت در پاسخ به نقض قبلی حقوق بین‌الملل توسط دولت دیگر، یک تعهد بین‌المللی خود را نقض می‌کند (Ruys, 2017: 32).

۱-۴- انواع تحریم

با رویکردهای متفاوت می‌توان تحریم‌ها را به دسته‌های زیر تقسیم‌بندی نمود.

تحریم‌های یکجانبه و چندجانبه: تحریم‌های اقتصادی یکجانبه به‌عنوان اقدامات محدودکننده اقتصادی اعمال شده توسط یک دولت بدون مجوز سازمان‌های بین‌المللی تعریف می‌شوند (Bogdanova, 2022: 60; Nagel, 2023: p.371). تحریم‌های جمعی مصوب شورای امنیت سازمان ملل متحد است که بر اساس فصل هفتم منشور ملل متحد وضع می‌شوند و اراده جمعی جامعه بین‌المللی را نمایندگی می‌کنند. این تحریم‌ها برای تمامی کشورهای عضو الزام‌آور بوده و ناقض حاکمیت دولت‌ها محسوب نمی‌شوند، زیرا اختیارات لازم توسط منشور به شورای امنیت تفویض شده است (Moret, 2021:19; Schmidt, 2022: 58-59). هدف از پیش‌بینی این ابزار در منشور آن است که جامعه بین‌المللی بتواند بدون توسل به زور

نظامی، از طریق فشار اقتصادی یا سیاسی، دولت ناقض صلح را وادار به تغییر رفتار نماید. با این حال، تجربه تاریخی نشان می‌دهد که کارکرد عملی تحریم‌ها همواره منطبق با فلسفه اولیه آن نبوده و در بسیاری از موارد، ابزار تحریم از مسیر قانونی خود خارج و به وسیله‌ای برای اعمال نفوذ سیاسی قدرت‌های بزرگ تبدیل شده است (ادیبی، ۱۴۰۴: ۹۲۰).

تحریم‌های جامع و هدفمند: تحریم جامع، کل اقتصاد یا دولت را هدف می‌گیرد. تحریم هدفمند، بخش‌های خاصی مانند نفت، مالی، بانکی یا سفر را هدف قرار می‌دهد (Mosquera Márquez, 2024: 305). تفاوت کلیدی تحریم هدفمند این است که می‌تواند متوجه بازیگران غیردولتی شود. انواع تحریم هدفمند عبارتند از: مالی، بخشی، کالایی، دیپلماتیک و فردی. تحریم‌های فردی یا افقی هدفمندترین شکل هستند که افراد را در لیست‌های موضوعی چون حقوق بشر، تروریسم و اشاعه تسلیحات مشخص می‌کنند و ریشه آن به قتل سرگئی مگنیتسکی بازمی‌گردد (Portela, 2021: 442, 443, 451). تحریم‌های هدفمند پس از پیامدهای منفی بشردوستانه تحریم‌های شورای امنیت علیه یوگسلاوی، هائیتی و به ویژه عراق رخ داد (Prost, 2017: 213) تا با اعمال فشار بر افراد یا گروه‌های خاص، از آسیب به غیرنظامیان جلوگیری کنند. با این حال، تحریم‌های بخشی می‌توانند در عمل به تحریم‌های جامع نزدیک شده و پیامدهای گسترده‌ای داشته باشند (Hofer, 2020: 403-404). با معکوس شدن این روند، دهه ۲۰۱۰ شاهد بازگشت به تحریم‌های جامع دوفاکتو در مواردی چون تحریم‌های بخشی علیه ایران و سوریه از ۱۲/۲۰۱۱ بود (Moret, 2021: 28) که در آنها انباشت تحریم‌های هدفمند، آثاری مشابه تحریم‌های جامع بر کل سیستم کشور هدف دارد (Van den Herik, 2017: 11).

تحریم‌های یکجانبه اولیه و ثانویه: بسته‌های تحریمی معاصر شامل تحریم‌های اولیه و ثانویه هستند. تحریم‌های اولیه محدودیت‌هایی را بر توانایی اهداف برای انجام آزادانه روابط اقتصادی و سایر فعالیت‌ها اعمال می‌کنند. تحریم‌های ثانویه برای افزایش اثربخشی تحریم‌های اولیه طراحی شده‌اند و با اعمال محدودیت‌هایی، اشخاص ثالث را از ورود یا حفظ روابط با اهداف تحریم‌های اولیه باز می‌دارند. تحریم‌های ثانویه ذاتاً فرامرزی هستند زیرا به دنبال تنظیم فعالیت‌های اشخاص ثالثی هستند که هیچ ارتباط سرزمینی یا شخصی با دولت تحریم‌کننده ندارند (Nagel, 2023: p.371). ایالات متحده با استفاده از ارز دلار برای تضمین اجرای تحریم، ایجاد تیم‌های نظارت برای پایبندی نسبت به تحریم‌ها و تضمین اجرای تحریم در قوانینش، (سادات میدانی، انتشار آنلاین فروردین ۱۴۰۵: ۴) سایر کشورها از جمله امارات را در وضع تحریم بر ایران با خود همسو نموده است.

۲- ساختار و مبانی حقوقی نظام تحریم‌های امارات متحده عربی علیه ایران

نظام تحریمی امارات علیه ایران را می‌توان در سه مسیر اصلی تحلیل کرد: نخست، اجرای مستقیم قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد که برای امارات الزام‌آور است. دوم، ایجاد فهرست‌های ملی تروریستی که امکان شناسایی و محدودسازی اشخاص و نهادهای خاص را فراهم می‌کند. سوم، تبعیت غیررسمی و عملی از تحریم‌های ایالات متحده و اتحادیه اروپا توسط نهادهای مالی و اقتصادی برای جلوگیری از تحریم‌های ثانویه. با توجه به فعال شدن مکانیسم ماشه (Snapback) در اواخر سال ۲۰۲۵، امارات اکنون بر اساس دستورالعمل‌های جدید داخلی، تحریم‌های پیشین سازمان ملل را که به حالت تعلیق درآمده بودند، مجدداً علیه بخش‌های انرژی و بانکی ایران اعمال می‌کند. بر اساس بررسی به عمل

آمده، تحریم‌های دولت امارات را می‌توان در فرمان‌ها و قوانین فدرال، بخشنامه‌های وزارتی و اجرایی و راهنماها و اسناد فنی رهگیری نمود که در ادامه به اختصار تبیین می‌گردد.

۱-۲- فرمان‌ها و قوانین فدرال

این اسناد، زیربنای حقوقی نظام تحریم‌های امارات هستند و صلاحیت‌های کلی را تعیین می‌کنند.

۱-۱-۲- قانون اتحادی شماره (۱۰) سال ۲۰۲۵ (قانون مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و اشاعه)

این قانون زیربنای حقوقی نظام تحریم امارات را تشکیل می‌دهد. این قانون «تأمین مالی اشاعه» را جرم‌انگاری کرده و آن را در کنار تروریسم و پولشویی قرار داده و چارچوب تحریم‌ها را برای اشخاص حقیقی یا حقوقی که طبق مصوبات هیئت وزیران یا شورای امنیت تعیین شده‌اند، نوسازی نموده است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 1). این قانون ناسخ قانون قبلی ۲۰۱۸ و فرمان اصلاحی ۲۰۲۱ است، اما بر اساس ماده ۴۱ بخشنامه‌های قبلی در صورت عدم تعارض تا زمان صدور جایگزین معتبر می‌مانند. تأمین مالی اشاعه وفق ماده ۳ شامل فراهم‌آوری وجوه برای تولید یا استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی، وسایل رسانش، مواد مرتبط و کالاهای دوگانه (با علم به هدف مذکور)، همچنین هر عمل دیگری مطابق با قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد که تحت فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد، در خصوص پیشگیری، سرکوب، و توقف اشاعه و تأمین مالی آن صادر شده است نیز در این عنوان مجرمانه قرار می‌گیرد (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 3). رئیس واحد مالی می‌تواند تراکنش مشکوک را بدون اطلاع قبلی صاحب آن، مشتری یا طرف متأثر، توقف یا مسدود کند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 5). مخاطبان قانون مکلف به تشخیص ذینفع واقعی (شخص حقیقی که مالک نهایی یا دارای کنترل مؤثر بر شخص حقوقی است) می‌باشند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 16). مؤسسات مالی و مشاغل غیرمالی (از جمله تلافروشان و املاکی‌ها) موظفند به محض ظن یا دلایل منطقی مبنی بر ارتباط تراکنش با پولشویی یا تأمین مالی تروریسم/اشاعه، بدون تأخیر به واحد اطلاعات مالی گزارش دهند. عدم اجرای این تکلیف به صورت عمدی یا ناشی از بی‌احتیاطی شدید، موجب حبس و جزای نقدی یا یکی از این دو مجازات است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 18). برای اشخاص حقیقی مرتکب جرم اشاعه، مجازات حبس موقت، جزای نقدی و اخراج، برای اشخاص حقوقی، جریمه و امکان انحلال شرکت و برای اموال و وجوه موضوع جرم، مصادره به نفع دولت پیش‌بینی شده است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 25-27,36). اموال و وجوه موضوع جرم، عواید و ابزارهای استفاده‌شده به نفع دولت مصادره می‌شود. جرایم این قانون مشمول مرور زمان نمی‌شوند و مجازات‌ها با گذشت زمان از بین نمی‌روند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 10, 2025: Art. 37).

۱-۱-۲- قانون فدرال شماره ۴۳ سال ۲۰۲۱ (کنترل کالاهای استراتژیک)

این مصوبه در چارچوب نظام کنترل و عدم اشاعه امارات، با ارجاع به مفاهیم کلیدی از جمله نهاد صلاحیت‌دار (دفتر اجرایی کنترل و عدم اشاعه)، مجوز گردش کالا، گواهی مصرف‌کننده نهایی، ممنوعیت و محدودیت، و کالاهای استراتژیک

و مواد شیمیایی دارای کاربرد دوگانه را تعریف می‌کند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 1). نهاد صلاحیت‌دار می‌تواند در صورت تهدید ایمنی عمومی، سلامت، محیط زیست، منابع طبیعی یا امنیت ملی، مغایرت با تعهدات بین‌المللی یا تصمیمات شورای امنیت، و یا ارتباط با اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی، گردش کالاها را ممنوع نماید و همچنین در چارچوب ملاحظات امنیتی و تعهدات بین‌المللی، محدودیت‌هایی بر گردش یا صادرات اعمال کند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 2-3). صدور مجوز منوط به شرایطی چون انطباق با فعالیت مجاز، هدف صلح‌آمیز، ثبت‌نام، ارائه اطلاعات مسیر، اعتبار مجوز فعالیت، ارائه گواهی مصرف‌کننده نهایی در موارد لازم، عدم سابقه محکومیت مرتبط، پرداخت هزینه و عدم درج در فهرست‌های تحریمی است و درخواست کالاهای استراتژیک و شیمیایی باید جداگانه ارائه شود (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 4). مجوزها در سه دسته کالاهای استراتژیک، مواد شیمیایی و خودروهای زرهی طبقه‌بندی شده و فرآیند اخذ آن شامل ثبت‌نام، ارائه مدارک و بررسی توسط نهاد صلاحیت‌دار و صدور ظرف ۲۰ روز کاری است که عدم پاسخ به‌منزله رد درخواست تلقی می‌شود (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art.5-6). فرم‌های مجوز توسط نهاد تعیین و منتشر می‌گردد و مدت اعتبار آن حداکثر ۶۰ روز است و تمدید آن مستلزم درخواست پیش از انقضا، استمرار شرایط و پرداخت هزینه است. استفاده از مجوز صرفاً در حدود تعیین‌شده و توسط دارنده آن مجاز بوده و انتقال یا استفاده پس از انقضا یا واگذاری بدون مجوز جدید ممنوع است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 7-10). در صورت تهدید منافع عمومی، ممنوع یا محدود شدن کالا، استفاده خلاف هدف، تقلب، استفاده توسط غیر یا درج در فهرست‌های تحریمی، مجوز لغو و هرگونه تغییر در آن موجب ابطال است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 11). دارنده مجوز مکلف به ثبت و نگهداری سوابق به مدت پنج سال و ارائه آن به مراجع ذی‌صلاح است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 12) و برای مواد خطرناک نیز صدور مجوز با رعایت شرایط عمومی و ضوابط تکمیلی انجام می‌شود (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 13). کالاهای خارج از فهرست نیز در صورت ظن استفاده در فعالیت‌های ممنوع، ارتباط با اشخاص تحریمی یا ارتباط با کالاهای مشمول قابل توقیف هستند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 14). نهاد صلاحیت‌دار اختیار بازرسی، بررسی اسناد، نمونه‌برداری و آزمایش کالاها را دارد و در صورت کشف تخلف، گزارش ضبط با ذکر جزئیات کامل تنظیم می‌شود. کالاهای مشکوک توقیف و در صورت تأیید انطباق آزاد و در غیر این صورت یا عدم دسترسی به مالک، از طریق مزایده تعیین تکلیف می‌شوند (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 15-17). تصمیمات نهاد ظرف ۷ روز قابل اعتراض و ظرف ۳۰ روز به‌صورت قطعی رسیدگی می‌شود و طرح دعوا منوط به طی این مرحله است (UAE Government, Federal Decree-Law No. 43, 2021: Art. 18).

۲-۲- مصوبات هیئت دولت (Cabinet Resolutions)

این اسناد، نحوه عملیاتی کردن «قانون» را توضیح می‌دهند.

۲-۱- مصوبه شماره ۷۴ سال ۲۰۲۰ (قانون اجرای تحریم‌های بین‌المللی)

حیاتی‌ترین سند اجرایی که چارچوب جامع تحریم‌های مالی هدفمند را در امارات پایه‌گذاری می‌کند و مکانیسم مسدودسازی دارایی‌ها (TFS) و مدیریت لیست‌های تروریستی را شرح می‌دهد. این سند، «آیین‌نامه اجرایی» اصلی امارات برای لیست‌های تروریستی و قطعنامه‌های شورای امنیت است. این مصوبه در راستای تنظیم فهرست‌های تروریستی و اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت، شورای عالی امنیت ملی را مسئول تهیه، پیشنهاد درج یا حذف نام‌ها در فهرست‌های محلی، هماهنگی بین‌المللی، پیشنهاد به کمیته‌های تحریم، درخواست حذف و بازبینی دوره‌ای فهرست‌ها می‌داند (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 2). فرآیند درج در فهرست‌های محلی بر اساس معیارهای قطعنامه ۱۳۷۳ شامل ارتکاب یا تسهیل تروریسم، کنترل یا وابستگی به اشخاص تروریستی و اقدام به نمایندگی از آنان، بدون اطلاع قبلی و با طی تشریفات مشخص انجام می‌شود و حذف نام‌ها در صورت زوال دلایل با پیشنهاد شورا و تصویب هیأت وزیران و ابلاغ جهت لغو اقدامات صورت می‌گیرد و در روزنامه منتشر می‌شود (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 3-5) و اشخاص درج‌شده حق اعتراض اداری و سپس قضایی با تشریفات، مهلت‌ها و آثار قطعی مشخص دارند و امکان رفع اشتباه ناشی از تشابه اسمی با ارائه درخواست، بررسی شورا و امکان اعتراض قضایی پیش‌بینی شده است (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 6,7) و استفاده محدود از وجوه مسدودشده برای هزینه‌های ضروری، حقوقی و استثنایی با بررسی و موافقت وزارت دادگستری و رعایت قطعنامه‌های مربوط مجاز است (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 8). شورا می‌تواند درخواست درج نام در فهرست‌های سایر کشورها را با ارائه اطلاعات، مستندات و هماهنگی دیپلماتیک مطرح کند و نیز پیشنهاد درج در فهرست‌های تحریمی شورای امنیت را بر اساس معیارها، مستندات و از طریق کمیته‌های مربوط ارائه نماید (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 9,10). دفتر به‌عنوان نقطه کانونی ملی موظف به اجرای فوری قطعنامه‌ها، انتشار فهرست‌ها، اطلاع‌رسانی به اشخاص، دریافت درخواست‌ها، هماهنگی نهادی و تعامل با بخش‌های مالی و نظارتی است و فهرست‌ها را برای اجرای فوری اقدامات از جمله مسدودسازی و سایر تدابیر به نهادهای ذی‌ربط ابلاغ می‌کند و همچنین سازوکارهای حذف از فهرست‌های تحریمی، رفع مسدودسازی، استفاده از وجوه و اطلاع‌رسانی را تبیین می‌نماید (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 11-13). کلیه اشخاص مکلف به مسدودسازی فوری وجوه اشخاص درج‌شده و خودداری از ارائه خدمات مالی به آنان هستند و باید اقدامات خود را گزارش دهند (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 15). در عین حال امکان افزودن پرداخت‌های قراردادی به حساب‌های مسدود با رعایت شرایط و اطلاع به دفتر وجود دارد (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 16) و نیز دریافت مطالبات قراردادی پیش از درج با شرایط خاص و اطلاع به شورای امنیت ممکن است (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 17). مؤسسات مالی و مشاغل غیرمالی مکلف به ثبت، پایش مستمر، تطبیق اسامی، مسدودسازی فوری، گزارش‌دهی، ایجاد کنترل‌های داخلی و عدم اطلاع‌رسانی به مشتری هستند و مراجع نظارتی نیز موظف به دریافت اطلاعات، نظارت، اعمال ضمانت اجرا و ارائه گزارش‌های دوره‌ای می‌باشند (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 21-22). افشای اطلاعات ممنوع بوده و اقدامات حسن‌نیت از مسئولیت معاف و تخلفات مشمول مجازات است (UAE Government, Cabinet Resolution No. 74, 2020: Art. 23).

این اسناد، دستورات مستقیم به بخش‌های خاص اقتصادی (مانند بازرگانی و کشتیرانی) هستند. دو بخشنامه زیر در چارچوب مصوبه ۷۴ کابینه تنظیم شده‌اند.

۲-۳-۱- بخشنامه شماره ۲۰۲۱/۵ وزارت اقتصاد امارات

این بخشنامه به مشاغل و حرفه‌های غیرمالی تعیین شده دارای مجوز اعلام می‌کند که برای اجرای تعهدات مرتبط با تحریم‌های مالی هدفمند، باید گزارش‌دهی خود را از طریق پلتفرم GoAML انجام دهند (UAE Government, Ministry of Economy Circular No. 5, 2021: p.1). وزارت اقتصاد با همکاری دفتر اجرایی، دو نوع گزارش شامل گزارش مسدودسازی وجوه و گزارش تطابق نام جزئی را در سیستم GoAML فعال کرده است. تمام گزارش‌ها هم‌زمان توسط وزارت اقتصاد و دفتر اجرایی دریافت می‌شوند. در صورت شناسایی تطابق قطعی با فهرست‌های تروریستی داخلی یا سازمان ملل، این واحدها باید بدون تأخیر اقدامات لازم را اجرا کنند (UAE Government, Ministry of Economy Circular No. 5, 2021: p.2). مشاغل موظفند ظرف دو روز کاری گزارش مسدودسازی وجوه را ارائه دهند، اسناد مرتبط را بارگذاری کنند، مسدودسازی را حفظ کنند و نسخه گزارش را به ایمیل وزارت اقتصاد ارسال نمایند. در صورت تطابق احتمالی، باید فوراً تراکنش را تعلیق کنند، گزارش تطابق نام جزئی را از طریق GoAML ارسال کنند، تا دریافت دستور نهایی منتظر بمانند و نسخه گزارش را به ایمیل اعلام شده ارسال کنند. همچنین باید به‌طور مستمر وبسایت وزارت اقتصاد و دفتر اجرایی را برای دریافت به‌روزرسانی‌ها بررسی کنند (UAE Government, Ministry of Economy Circular No. 5, 2021: p.3-4).

۲-۳-۲- بخشنامه شماره ۲ سال ۲۰۲۲ وزارت اقتصاد

این بخشنامه که مستقیماً به ایران (قطعنامه ۲۲۳۱) اشاره دارد، مشاغل و حرفه‌های غیرمالی مشخص شده (DNFBPs) شامل واسطه‌های املاک، تجار فلزات و سنگ‌های قیمتی، شرکت‌های حسابداری، ارائه‌دهندگان خدمات شرکتی و مشاوره‌های حقوقی را ملزم می‌کند که ضمن خودداری از دور زدن تحریم‌ها، تحریم‌های مالی هدفمند مرتبط با قطعنامه‌های ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) و ۲۲۳۱ (۲۰۱۵) را رعایت کنند و رویه‌های کنترلی شامل غربالگری همه طرف‌های معامله، اجرای بررسی مضاعف «شناخت مشتری» برای معاملات مرتبط با کره شمالی و ایران، راستی‌آزمایی تراکنش‌های مرزی مشکوک به تجارت اقلام دوگانه، و گزارش فوری موارد تطابق از طریق سامانه GoAML ظرف پنج روز کاری را به اجرا بگذارند (UAE Government, Ministry of Economy Circular No. 2, 2022: p. 1). همچنین DNFBPs موظفاند پیش از ارائه خدمات، از داشتن مجوز معتبر توسط مشتریان فعال در حوزه اقلام دوگانه اطمینان حاصل کنند و می‌توانند به «فهرست کنترل امارات» مراجعه کنند (UAE Government, Ministry of Economy Circular No. 2, 2022: p. 2). بخشنامه منابع راهنمای مصوب شامل اسناد مربوط به روش‌های دور زدن تحریم‌های مالی، راهنمای مقابله با تأمین مالی اشاعه و مجموعه مطالعات موردی تحریم‌های مالی هدفمند را معرفی می‌کند (UAE Government, Ministry of Economy Circular No. 2, 2022: p. 3). این بخشنامه تمامی راه‌های فعالیت اقتصادی آزادانه برای نهادهای تحت تحریم ایران در امارات را مسدود کرده و بخش خصوصی امارات را به عنوان «ناظر و مجری» این محدودیت‌ها منصوب کرده است.

۲-۴- راهنماها و اسناد فنی (Technical Guidance & Manuals)

این اسناد، ابزارهای آموزشی برای نهادهای مالی هستند تا «دور زدن تحریم» را کشف کنند.

۲-۴-۱- راهنمای شاخص‌های هشدار ۲۰۲۳

در چارچوب صلاحیت‌های اعطاشده به دفتر اجرایی طبق ماده ۲۱ مصوبه ۷۴ سال ۲۰۲۰ و ماده ۱ قانون ۲۰۲۵، دو راهنمای «شاخص‌های هشدار (۲۰۲۳)» و «مقابله با تأمین مالی اشاعه» توسط کمیته کالاهای تحت نظارت امارات (EOCN) برای مؤسسات مالی، مشاغل غیرمالی و ارائه‌دهندگان دارایی‌های مجازی تدوین شده‌اند. این اسناد نحوه شناسایی فعالیت‌های مالی مرتبط با سلاح‌های کشتار جمعی (به‌ویژه ایران و کره شمالی) را تشریح کرده و بر الزام مسدودسازی دارایی‌های افراد موجود در لیست‌های تحریمی سازمان ملل (قطعنامه‌های ۱۷۱۸ و ۲۲۳۱) تأکید دارند. شاخص‌های هشدار در حوزه تأمین مالی اشاعه عبارتند از: انجام تراکنش با کشورهای پرریسک، تجارت کالاهای دوگانه مندرج در لیست مراقبتی امارات (مصوبه شماره ۵۰ سال ۲۰۲۰) بدون اخذ مجوز معتبر، استفاده از شرکت‌های پوششی که توسط اتباع کشورهای تحریمی اداره می‌شوند، و وجود ناهماهنگی در اسناد تجاری مانند فاکتورهای مبهم. در بخش دریایی، شاخص‌های هشدار شامل خاموش کردن سیستم شناسایی خودکار (AIS)، انجام عملیات انتقال کالا در دریا (STS) در مناطق بدون نظارت، و تغییر مکرر نام، پرچم یا مالکیت کشتی است. در بخش دارایی‌های مجازی نیز تراکنش با صرافی‌های مستقر در حوزه‌های تحریمی (مانند ایران)، استفاده از میکسرها و سکه‌های خصوصی برای پنهان‌سازی مسیر انتقال وجه، و واریز یا برداشت از کیف پول‌های آلوده به عنوان شاخص هشدار معرفی شده‌اند. همچنین روش‌های دور زدن تحریم شامل ایجاد لایه‌های شرکتی در مناطق آزاد، کم یا زیاد اعلام کردن ارزش واقعی کالا در فاکتورها، و استفاده از واسطه‌های مالی در کشورهای ثالث می‌باشد. در پایان، تمام موارد مشکوک باید از طریق سامانه goAML به واحد اطلاعات مالی امارات گزارش شده و کلیه مدارک شناسایی و تراکنش‌ها برای بازرسی‌های آتی بایگانی شوند (UAE Government, Executive Office for Control and Non-Proliferation [EOCN] Terrorist and Proliferation Financing Red Flags (Guidance, 2023).

۲-۴-۲- راهنمای مقابله با تأمین مالی اشاعه (۲۰۲۲)

این سند بر جلوگیری از تأمین مالی کالاهای با کاربرد دوگانه (Dual-use) و پیشگیری از تأمین مالی برنامه‌های هسته‌ای و موشکی تمرکز دارد. این راهنما به طور خاص به سناریوهای دور زدن تحریم‌های موشکی و هسته‌ای اشاره دارد (UAE Government, Executive Office for Control and Non-Proliferation Guidance on Counter Proliferation Financing, 2022a).

۲-۴-۳- گونه‌شناسی‌هایی در مورد دور زدن تحریم‌های هدفمند (۲۰۲۱)

این سند مجموعه‌ای از «مطالعات موردی» و الگوهای واقعی است که نشان می‌دهد شرکت‌های تحت تحریم چگونه با استفاده از شرکت‌های پوششی یا واسطه‌ها سعی در دور زدن تحریم‌ها داشته‌اند و راه شناسایی آن‌ها چیست. همچنین تشریح می‌کند که جعل اسناد حمل‌ونقل از طریق تغییر بندر مقصد در بارنامه‌ها یا استفاده از فاکتورهای صوری، مسیر واقعی کالا را پنهان کرده و آن را به سوی کشورهای تحت تحریم هدایت می‌کند. در نهایت، نقش صرافی‌های غیررسمی و واسطه‌های مالی کوچک در جابه‌جایی مبالغ خرد برای تأمین مالی پروژه‌های حساس مورد اشاره قرار می‌گیرد (UAE

۲-۴-۴- دستورالعمل اجرایی تحریم‌های مالی هدفمند (۲۰۲۱)

این مصوبه مستقیماً با «قانون مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم» امارات (موسوم به AML/CFT) در ارتباط است و به عنوان پیوست اجرایی برای «تصمیم شماره ۷۴ هیئت وزیران در سال ۲۰۲۰» صادر شده است. این سند یک راهنمای تفصیلی برای مؤسسات مالی است که توضیح می‌دهد چگونه باید لیست‌های تحریمی را بررسی کنند و در صورت یافتن نام مشابه (Match) چه اقداماتی انجام دهند. این راهنما به "چگونگی" تأمین مالی کالاها می‌پردازد. این راهنما (نسخه ۲۰۲۱) و به‌روزرسانی‌های بعد از آن در واقع دفترچه راهنمای تمام مؤسسات مالی و مشاغل غیرمالی (مثل تلافروشان، املاکی‌ها و وکلا) است تا از تعامل با افراد یا گروه‌هایی که در لیست‌های سیاه تروریستی یا اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی هستند، جلوگیری کنند (UAE Government, Executive Office for Control and Non-Proliferation Guidance on Targeted Financial Sanctions, 2021b).

۳- مشروعیت تحریم‌های امارات

چنانچه مشاهده شد، نظام تحریمی امارات علیه ایران را می‌توان در سه مسیر اصلی تحلیل کرد: نخست، اجرای مستقیم قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد که برای امارات الزام‌آور است. دوم، ایجاد فهرست‌های ملی تروریستی که امکان شناسایی و محدودسازی اشخاص و نهادهای خاص را فراهم می‌کند. سوم، تبعیت غیررسمی و عملی از تحریم‌های ایالات متحده و اتحادیه اروپا توسط نهادهای مالی و اقتصادی برای جلوگیری از تحریم‌های ثانویه. لذا ابتدا مشروعیت اعمال تحریم‌های شورای امنیت بررسی می‌شود و در ادامه، مسیر دوم و سوم تحریم‌های آن کشور که ذیل مشروعیت تحریم‌های یکجانبه است، ارزیابی می‌گردد.

۳-۱- تحریم‌های جمعی شورای امنیت

در خصوص مشروعیت نفس وضع تحریم توسط شورای امنیت اختلاف نظری وجود ندارد و به دلیل ماده ۲۵ و ماده ۱۰۳ منشور سازمان ملل متحد، از انتقاد به عنوان نقض سایر تعهدات حقوق بین‌الملل مصون هستند (Thouvenin, 2021: 158). لکن بحثی در میان حقوقدانان بین‌المللی وجود دارد که آیا و تا چه حد شورای امنیت ملزم به رعایت قواعد حقوق بین‌الملل عرفی است. اولاً، اصل ۱۰۳ منشور فقط در مورد تعارض تعهدات معاهده‌ای اعمال می‌شود و نمی‌تواند نقض اصول حقوق بین‌الملل عرفی از جمله حقوق بشر، قوانین درگیری مسلحانه، یا اصل عدم اجبار اقتصادی را توجیه کند (Joyner, 2017: 37-116-117; Ruys, 2017). شورا به‌عنوان رکن سازمان ملل از تعهدات کلی حقوق بین‌الملل جدا نیست و باید تفسیر هماهنگ میان تعهدات منشوری و حقوق بشری صورت گیرد (Dupont, 2021: 338-339, 347-348). ثانیاً، بر اساس مواد ۲۴ و ۲۵ منشور و ماده ۱ که حل‌وفصل اختلافات را «مطابق با اصول عدالت و حقوق بین‌الملل» می‌داند، شورای امنیت به حقوق بین‌الملل عرفی عام از جمله حقوق بشر عرفی مقید است که مورد تأکید نویسندگان قرار گرفته است. (زمانی و غریب آبادی، ۱۳۹۴: ۱۱۲) در صورت پذیرش این تقیید، هرگونه تعلیق تعهدات در تحریم‌ها باید با اصل تناسب سازگار باشد. در موارد ایران و کره شمالی، تحریم‌های شدید که باعث رنج غیرنظامیان شده، از اصل تناسب عدول کرده‌اند

و پدیده «خزش تحریمی» دامنه و شدت تحریم‌ها را گسترش داده است (Joyner, 2017: 121-123؛ ادیبی، ۱۴۰۴: ۹۲۳). از این حیث حتی تحریم‌های مبتنی بر تصمیمات شورای امنیت نیز محل اشکال است.

به علاوه، تداوم تحریم‌های امارات بعد از ۲۰۱۸ را می‌توان به‌عنوان نقض قطعنامه ۲۲۳۱ (۲۰۱۵) شورای امنیت تلقی نمود. برخی معتقدند یک دولت نباید به زور مانع از اجرای توصیه‌های سازمان ملل توسط سایر دولت‌ها شود، که این امر با تعهد مندرج در ماده ۲، بند ۵ منشور ملل متحد (Thouvenin, 2021: 161-164) و همچنین ماده ۲۵ منشور در التزام به پذیرش و اجرای تصمیمات شورای امنیت در تضاد است؛ (زمانی و فرهنگ‌زاد، ۱۴۰۰: ۱۷)؛ امری که ایالات متحده و هم‌پیمانانی چون امارات بدان مبادرت ورزیده‌اند.

مسئله دیگر، حال که تصمیمات شورا مقید به الزامات حقوق بین‌الملل عرفی است، آیا می‌توان آن تصمیمات را به چالش کشید؟ پس از آنکه تحریم‌های جامع با قطعنامه ۱۲۶۷ (۱۹۹۹) به تحریم‌های هوشمند با رژیم فهرست‌گذاری تبدیل شدند، نگرانی‌هایی درباره فقدان دادرسی منصفانه مطرح گردید (Prost, 2017: 214-216). پرونده‌هایی مانند کادی، نادا، الدولیمی در دادگاه‌های اروپایی نیز فشار مضاعف بر اصلاح رویه ایجاد کردند (Dupont, 2021: 343). شورای امنیت ابتدا «نقطه کانونی» برای دریافت درخواست‌های حذف نام از کمیته تحریم و سپس در قطعنامه ۱۹۰۴ (۲۰۰۹) سازوکار امبودزپرسن را ایجاد کرد که فرایندی سه مرحله‌ای شامل جمع‌آوری اطلاعات، گفتگو با دولت‌ها و تهیه گزارش دارد و در صورت توصیه به حذف نام، پس از ۶۰ روز نام حذف می‌شود مگر شورا با اجماع مخالفت کند. این سازوکار اگرچه از حیث اطلاع‌رسانی و امکان ارائه توضیح برای فرد بهبودهایی ایجاد کرده، اما استقلال قضایی کامل ندارد و تصمیم نهایی با شورای امنیت است و محدود بودن به رژیم ۱۲۶۷ (القاعده/داعش) است (Prost, 2017: 223-234). بدین ترتیب برای ایرانیان مشمول تحریم، صرفاً سازوکار درون کمیته تحریم قابل پیگیری است.

۲-۳- مشروعیت تحریم‌های یکجانبه

در کنار تحریم‌های شورای امنیت و لیست‌های محلی، بخش عمده‌ای از تحریم‌های امارات ناشی از همراهی با تحریم‌های یکجانبه اولیه و ثانویه آمریکا در چارچوب سیاست فشار حداکثری ترامپ است. صرف‌نظر از تضاد این تحریم‌ها با معاهده مودت^۱ و بیانیه‌های الجزایر (اخوان و شفیعی، ۱۳۹۸: ۵۷)، باید دید تحریم‌های یکجانبه آمریکا و تبعاً امارات در حقوق بین‌الملل با چه موازینی مواجهند؛ تحریم‌هایی که عمدتاً به بهانه نقض تعهدات عام الشمولی وضع شده‌اند که بررسی و تصمیم‌گیری در خصوص آن در صلاحیت شورای امنیت است. (زمانی و غریب آبادی، ۱۳۹۴: ۱۰۸)

به هر رو، تحریم‌های یکجانبه از کم‌توسعه‌یافته‌ترین حوزه‌های حقوق بین‌الملل هستند و با وجود محدودیت‌ها، شکاف‌ها و مناطق خاکستری زیادی دارند (Chang, 2022: p.412). برخی معتقدند این تحریم‌ها بدون اختیارات قانونی مشابه شورای امنیت، اثری مشابه تحریم‌های الزام‌آور ایجاد می‌کنند (Schmidt, 2022: 60). برخی دیگر می‌گویند همه تحریم‌های یکجانبه تلافی‌جویانه لزوماً غیرقانونی نیستند و در حوزه‌های تنظیم‌نشده یا ممنوع‌نشده مجازند (Subedi, 2021: 329). برخی نیز تحریم‌های فراسرزمینی را فی‌نفسه نه قانونی و نه غیرقانونی می‌دانند (Schmidt, 2022: 80). مناقشه از تضاد

^۱ ایالات متحده پس از صدور دستور موقت دیوان در شکایت ایران علیه آن کشور، به عضویت در معاهده خاتمه داد.

اساسی نشأت می‌گیرد: از یک سو حقوق بین‌الملل هماهنگی و عدم مداخله را ترویج می‌کند، از سوی دیگر دولت‌ها در مدیریت روابط خارجی خود استقلال دارند (Sandeep, 2025: 26)، اما این حاکمیت نامحدود نیست و توسط قواعد حقوق بین‌الملل، اصول آمره و حقوق معاهدات مشروط شده است (Subedi, 2021: 330).

مخالفان مشروعیت تحریم‌های یکجانبه معتقدند هر نوع مداخله قهرآمیز (نظامی، سیاسی، اقتصادی) در امور داخلی یا خارجی یک دولت، نقض حقوق بین‌الملل است و اصل عدم مداخله دولت‌ها را از آن منع می‌کند (Sandeep, 2025: 28). افزون بر این، تنها شورای امنیت بر اساس ماده ۴۱ منشور اختیار تحریم الزام‌آور دارد؛ تحریم‌های یکجانبه نظام امنیت جمعی را تضعیف و مشروعیت نظم بین‌المللی را مخدوش می‌کنند. این تحریم‌ها تأثیرات بشردوستانه شدید بر غیرنظامیان (محدودیت دسترسی به غذا، دارو، نیازهای اساسی) داشته و از سوی شورای حقوق بشر سازمان ملل محکوم شده‌اند.^۲ ویژگی فراسرزمینی برخی تحریم‌ها، به ویژه تحریم‌های آمریکا، پرسش‌هایی درباره حاکمیت و صلاحیت قضایی ایجاد می‌کند (Schmidt, 2022: 80). به علاوه، اجرای گزینشی و متناقض تحریم‌ها توسط قدرت‌های بزرگ (تنها علیه دشمنان و نادیده گرفتن متحدان دارای رفتار مشابه) حاکمیت قانون را تضعیف کرده و نشان می‌دهد این اقدامات عمدتاً انگیزه سیاسی دارند (Sandeep, 2025: 28-29). همچنین تصویب قوانین مقابله با تحریم‌ها همچون قانون انسداد اتحادیه اروپایی، قانون مقابله با تحریم‌های خارجی جمهوری خلق چین، قانون ۱۹۹۶ مکزیک، قانون مقابله با اقدامات فراسرزمینی کانادا و قانون FPA استرالیا (سادات میدانی، انتشار آنلاین فروردین ۱۴۰۵: ۹-۱۳) نشان از شکل‌گیری قاعده‌ای دارد که دولت‌ها نتوانند قوانین خود را فراتر از مرزهایشان اجرا کنند. (زمانی و فرهنگزاد، ۱۴۰۰: ۱۶) نتیجه آنکه به زعم این گروه، همان طور که قاضی کروما، نایب رئیس سابق دیوان بین‌المللی دادگستری در سمپوزیوم بین‌المللی تحریم‌های یکجانبه و حقوق بین‌الملل بیان نمود، تحریم‌های یکجانبه کاملاً مغایر با حقوق بین‌الملل است. (زمانی و غریب آبادی، ۱۳۹۴: ۱۰۲)

موافقان مشروعیت تحریم‌های یکجانبه می‌گویند دولت‌ها از حق حاکمیتی برای انتخاب شرکای اقتصادی و دیپلماتیک خود برخوردارند و در حقوق بین‌الملل منع صریحی برای محدودیت‌های اقتصادی وجود ندارد. همچنین قوانین WTO و معاهدات تجاری (از جمله ماده ۲۱ گات) استثنائات امنیت ملی را پیش‌بینی کرده‌اند که به دولت‌ها اجازه می‌دهد برای حفاظت از منافع حیاتی امنیتی خود اقدام کنند؛ اگرچه این استثنائات کاملاً از نظارت قضایی مصون نیستند و باید با حسن نیت اعمال شوند،^۳ اما ارزیابی ضرورت و نوع اقدام عمدتاً در اختیار دولت تحریم‌کننده باقی می‌ماند (Hofer, 2020: 413). افزون بر این، تحریم‌های یکجانبه زمانی که سازمان‌های بین‌المللی به دلیل بن‌بست سیاسی قادر به اقدام نیستند، می‌توانند به عنوان آخرین راه حل برای پاسخگویی به بی‌عدالتی‌های شدید بین‌المللی عمل کنند (Sandeep, 2025: 29).

تا اینجا مشخص شد در خصوص مشروعیت تحریم‌های اقتصادی یکجانبه، عدم قطعیت وجود دارد (Rao, 2025: 90). بررسی پیش‌نویس مواد کمیسیون حقوق بین‌الملل در مورد مسئولیت دولت نشان می‌دهد تحریم‌های یکجانبه در میان شرایطی که می‌تواند مانع از غیرقانونی بودن شود، ذکر نشده است (Subedi, 2021: 328). لذا در وهله اول اگر تحریم‌های

^۲ به عنوان نمونه؛ قطعنامه ۱۴/۲۴ شورای حقوق بشر در پاراگراف مقدماتی چهارم تأکید کرده است که اقدامات قهری یکجانبه مخالف حقوق بین‌الملل، حقوق بین‌الملل بشردوستانه، منشور و کلیه اصول و هنجارهایی است که ارتباط دوستانه میان کشورها را مدیریت می‌کند. (A/HRC/24/14 qtd in زمانی و فرهنگزاد، ۱۴۰۰: ۱۹)

^۳ برای مطالعه بیشتر در آثار فارسی ر.ک. (زمانی و غریب آبادی، ۱۳۹۴: ۱۱۴-۱۱۷)

یکجانبه در دو دسته اقدامات متقابل و اقدامات تلافی‌جویانه غیر خصمانه قرار گیرد و شرایط آن را داشته باشد، مشروع است (Schmidt, 2022: 73) که در ادامه شرایط این دو عنوان ذکر می‌گردد.

۳-۲-۱- مشروعیت تحریم‌های یکجانبه در قالب اقدامات تلافی‌جویانه و متقابل

اقدامات تلافی‌جویانه غیر خصمانه، اقدامی قانونی اما غیردوستانه است. از آنجا که این اقدامات ذاتاً قانونی هستند، دولت‌ها از اختیار عمل گسترده‌ای برخوردارند و اصل تناسب محدودیت حقوقی بر آنها اعمال نمی‌کند؛ هرگونه محدودیت صرفاً ماهیت اخلاقی یا سیاسی دارد (Hofer, 2020: 412). اگر چه چنین اقدامی قانونی است لکن باید توجه داشت که حتی اگر یک اقدام ذاتاً قانونی باشد، اگر برای یک هدف نامشروع به کار رود، به سوءاستفاده از حق^۴ تبدیل می‌شود (Schmidt, 2022: 73-74). در موضوع مدنظر این مقاله، از آنجا که تحریم‌های فرامرزی آمریکا و امارات برای تقویت تحریم‌های اولیه‌ای به کار می‌روند که خودشان نامشروع هستند (تحریم ایران به دلیل تضعیف نظام منشور ملل متحد و قطعنامه ۲۲۳۱)، این اقدامات فرامرزی مصداق سوءاستفاده از حق هستند و نمی‌توانند به عنوان یک اقدام تلافی‌جویانه قانونی توجیه شوند (Schmidt, 2022: 75-76).

اقدامات متقابل اعمالی ذاتاً غیرقانونی هستند که مشروعیت خود را از پاسخ به یک عمل متخلفانه بین‌المللی قبلی از سوی کشور هدف می‌گیرند. بر اساس ماده ۵۱ پیش‌نویس مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، اقدامات متقابل باید متناسب با خسارت وارده باشند (Hofer, 2020: 417) و این شرایط را داشته باشند؛ فقط علیه دولت مسئول عمل متخلفانه انجام شود؛ هدفشان وادار کردن دولت متخلف به رعایت تعهدات باشد؛ با بازگشت دولت متخلف به انجام تعهدات، باید متوقف شوند؛ باید متناسب با عمل متخلفانه اولیه باشند؛ آن اقداماتی که بر تهدید یا استفاده از زور، هنجارهای اساسی حقوق بشر، حقوق بشردوستانه یا هنجارهای آمره اثر گذارد، ممنوع هستند. شرایط شکلی مانند درخواست قبلی، اطلاع‌رسانی و ارائه مذاکره طی شده باشد (Ruys, 2017: 33-35).

این شرایط در رابطه ایران با آمریکا و امارات وجود ندارد. همچنین در خصوص تحریم‌های ثانویه، اقدامات متقابل تنها در پاسخ به عمل متخلفانه دولت هدف مجاز است. از آنجا که کشورهای ثالث (مانند اعضای اتحادیه اروپا) با تجارت با ایران یا کوبا هیچ عمل متخلفانه‌ای علیه آمریکا مرتکب نشده‌اند، آن تحریم‌ها نمی‌تواند به عنوان اقدام متقابل توجیه شود (Schmidt, 2022: 77).

در خصوص اعتبار اقدام طرف ثالثی که خود متضرر نشده اما به نمایندگی از دیگران اقدام می‌کند، مسئله چالشی است. از یک سو، چنین اقداماتی می‌تواند به تقویت حاکمیت قانون بین‌المللی کمک کند. از سوی دیگر، واگذاری اجرای منافع جمعی به دولت‌ها یا سازمان‌های منفرد (به ویژه قدرتمندترها) ممکن است به هرج و مرج، ذهنیت‌گرایی و تشدید اختلافات منجر شود (Ruys, 2017: 47). دیوان در پرونده نیکاراگوئه اقدامات متقابل توسط طرف ثالث را رد کرده است. کمیسیون حقوق بین‌الملل نیز وضعیت کنونی در مورد اقدامات متقابل به نفع عمومی یا جمعی را نامشخص دانسته و معتقد است در حال حاضر حق روشنی برای دولت‌ها برای اتخاذ چنین اقداماتی وجود ندارد (Subedi, 2021: 335).

⁴ Abuse of Rights

حال که تحریم‌های یکجانبه امارات در دو دسته اقدامات مدنظر کمیسیون حقوق بین‌الملل قرار نمی‌گیرد، ارزیابی مشروعیتش ذیل موازین عام حقوق بین‌الملل باید انجام شود.

۳-۲-۲- مشروعیت تحریم‌های یکجانبه در پرتو موازین حقوق بین‌الملل عام

در صورتی که تحریم‌ها در قالب اقدامات متقابل و تلافی‌جویانه قرار نگیرند، منابع متعددی از تعهدات مثبت حقوق بین‌الملل وجود دارند که ممکن است بر اعمال برخی تحریم‌های قهری اعمال شده و صلاحیت دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی را برای اعمال آن‌ها به شدت محدود کنند. این منابع به دو دسته کلی تقسیم می‌شود: نخست، رژیم‌های معاهده‌ای خاص مانند تعهدات ناشی از سازمان تجارت جهانی (WTO) یا صندوق بین‌المللی پول (IMF). دوم، حقوق بین‌الملل عرفی که تمرکز اصلی نوشتار بر روی دو حوزه از آن است: اصلهای عدم مداخله و همکاری و همچنین موازین حقوق بین‌الملل حقوق بشر که در ادامه به بحث گذاشته می‌شود. شایان ذکر است در آثار نویسندگان امکان طرح مسئله تحریم‌های یکجانبه ذیل عنوان جرایم علیه بشریت (مقامی، ۱۴۰۱: ۲۷۶؛ رضوی فرد و دیگران، ۱۴۰۵: ۶-۷) و یا تروریسم اقتصادی (حیدرقلی زاده و جلالی، ۱۴۰۳: ۱۱۱۵) مطرح است که در این نوشتار، مجال پرداختن به آنها نیست.

۳-۲-۲-۱- اصل عدم مداخله

مهم‌ترین استدلال علیه تحریم‌های یکجانبه این است که هر نوع مداخله قهرآمیز (نظامی، سیاسی یا اقتصادی) در امور داخلی یا خارجی یک دولت، نقض اصل عدم مداخله به عنوان مصداق و نتیجه اصل برابری حاکمیت دولت‌ها در حقوق بین‌الملل محسوب می‌شود که آشکارا هدف اش وادار کردن، منصرف نمودن و مایوس کردن بالقوه تمام دولت‌های ثالث، اتباع و شرکت‌های آن‌ها از حفظ روابط تجاری با دولتی است که هدف اولیه این تحریم‌هاست. (ممتاز، رأی انفرادی در قضیه ایران علیه ایالات متحده، ۲۰۱۸: بند ۱۸ به نقل از سادات میدانی، انتشار آنلاین فروردین ۱۴۰۵: ۱۵) این اصل دولت‌ها را از مداخله قهرآمیز در اموری که در حوزه صلاحیت داخلی دیگر دولت‌ها قرار دارد منع می‌کند (Schmidt, 2022: 78). دیوان بین‌المللی دادگستری در پرونده نیکاراگوئه تأکید کرد که اصل عدم مداخله، همه دولت‌ها را از مداخله مستقیم یا غیرمستقیم در امور داخلی یا خارجی سایر دولت‌ها منع می‌کند و مداخله زمانی غیرقانونی است که از روش‌های اجبار در مورد انتخابات‌هایی استفاده کند که باید آزاد باشند (Subedi, 2021: 334). مصداق این انتخاب‌ها در امور حاکمیتی، انتخاب نظام اقتصادی و سیاست خارجی است. پرواضح است که مقصود ایالات متحده در وضع تحریم‌ها، اثرگذاری جدی بر سیاست خارجی ایران است. همچنین قطعنامه ۳۲۸۱ (منشور حقوق و تکالیف اقتصادی دولت‌ها) در مواد ۱ و ۳۲، حق دولت‌ها برای انتخاب آزادانه نظام خود و مصونیت از اجبار اقتصادی را تصریح می‌کند. تکرار این اصل در قطعنامه‌های متعدد مجمع عمومی نشان می‌دهد اصل عدم اجبار اقتصادی به عنوان مصداقی از اصل عدم مداخله احتمالاً وارد بدنه حقوق بین‌الملل عرفی شده است لذا تحریم‌های اقتصادی قهری که با هدف تغییر رفتار دولت در حوزه حاکمیتی‌اش اعمال می‌شوند، به احتمال زیاد ناقض اصل عرفی عدم اجبار نیز هستند (Joyner, 2017: 115). با این حال، حقوق بین‌الملل هنوز به طور دقیق مشخص نکرده که چه سطحی از فشار اقتصادی به «اجبار» غیرقانونی تبدیل می‌شود (Schmidt, 2022: 80) و برای احراز چنین نقضی، باید به صورت موردی ارزیابی نمود (Joyner, 2017: 118).

۳-۲-۲- اصل همکاری

طبق بند ۳ ماده ۱ منشور ملل متحد، اصل همکاری بین دولتها در حل مسائل بین‌المللی که دارای جنبه‌های اقتصادی و بشردوستی است، از مقاصد ملل متحد محسوب می‌گردد. اقدامات یکجانبه، تنها در صورتی برای جامعه بین‌المللی قابل پذیرش هستند که در چهارچوب شرایط مقبول همگان اجرا شوند. در غیر این صورت کل سیستم بین‌المللی ایجاد شده پس از جنگ دوم جهانی و نظم مبتنی بر منشور ملل متحد که همکاری یکی از اصول مورد تأیید آن است را مورد تهدید قرار خواهد داد. تحریم یکجانبه به خصوص تحریم‌های ثانویه یا فراسرزمینی ناقض اصل همکاری بین کشورها می‌باشد؛ چرا که بر اساس اصل کلی همکاری هیچ کشوری نمی‌تواند اقدام یکجانبه را ابزاری برای تاخت و تاز علیه حاکمیت سایر دولتها قرار دهد. (زمانی و فرهنگزاد، ۱۴۰۰: ۱۵)

۳-۲-۳- حقوق بشر

حوزه بعدی، قواعد حقوق بین‌الملل بشر است. تحریم‌های یکجانبه ممکن است حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تضمین‌شده از طریق اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸، میثاقین ۱۹۶۶ در مورد حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کنوانسیون بین‌المللی رفع هرگونه تبعیض نژادی ۱۹۶۵، کنوانسیون بین‌المللی حمایت از حقوق همه کارگران مهاجر و اعضای خانواده‌هایشان ۱۹۹۰، و چندین کنوانسیون سازمان بین‌المللی کار را نقض کنند (Subedi, 2021: 328). قطعنامه‌های مجمع عمومی و شورای حقوق بشر، اقدامات قهری یکجانبه را ناسازگار با حقوق بین‌الملل و منشور ملل متحد دانسته و گزارشگر ویژه، تحریم‌های یکجانبه جامع را به‌عنوان موارد بالقوه تأثیرگذار بر حق حیات، حق تعیین سرنوشت و تبعیض گسترده علیه جمعیت کشور هدف تلقی می‌کند (Prezas, 2021: 390). همچنین تأثیر اعمال تحریم‌های اقتصادی را می‌توان بر حق بهره‌مندی انسان از محیط زیست سالم، پاک و عاری از آلودگی مشاهده کرد؛ به طوری که تحریم‌های علمی، فنی و اقتصادی کشورها، روند تخریب محیط زیست را تسریع می‌کند و موجب افزایش آلودگی و ناتوانی در استفاده بهینه از ظرفیت‌های بین‌المللی می‌شود و روند پاسخگویی مناسب به مشکلات زیست‌محیطی را کند می‌نماید. (حیدرقلی زاده و جلالی، ۱۴۰۳: ۱۱۲۶)

ممکن است این سوال مطرح شود که آیا دولتها نسبت به افراد خارج از قلمرو خود مسئولیت حقوق بشری دارند؟ در این زمینه اختلاف نظر وجود دارد لکن کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در تفسیر عمومی شماره ۸ (۱۹۹۷) بیان داشته که وقتی یک طرف خارجی مسئولیتی برای وضعیت داخلی یک کشور بر عهده می‌گیرد، مسئولیت حمایت از حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمعیت آسیب‌دیده را نیز می‌پذیرد (Prezas, 2021: 391) و تمرکز «صلاحیت» در حقوق بشر بر «رفتار» دولت است تا قلمرو (Joyner, 2017: 120). شاید استدلال شود دولت ایالات متحده به عضویت میثاق دوم در نیامده و صرفاً آن را امضاء نموده است. در پاسخ می‌توان گفت اولاً مطابق ماده ۱۸ کنوانسیون وین، دولت امضاکننده موظف است با اقداماتش هدف و موضوع معاهده را بی‌اثر نکند. ثانیاً صرف نظر از رویه این دولت در اجرای ملی حقوق اقتصادی و اجتماعی و عرفی بودن مندرجات میثاق، باید توجه داشت که این دولت بر اساس مواد ۵۵ و ۵۶ منشور ملل متحد و ماده ۲ میثاق دوم به عنوان مبنای تعهدات فراسرزمینی آن سند، موظف به همکاری با دولت ایران در تحقق حقوق مندرج میثاق است. (مقامی، ۱۴۰۱: ۲۶۹-۲۷۴)

یکی از نویسندگان ضمن استناد به مواد ۱ (منع محرومیت یک ملت از وسایل امرار و معاش)، ماده ۱۱ (حق داشتن سطح زندگی مناسب)، ماده ۶ (منع سلب خودسرانه حق حیات) اظهار داشته طبق مطالعات تحریم‌های یکجانبه علیه ایران منجر به وخامت رفاه عمومی، کاهش دسترسی به تغذیه، غذا، مراقبت‌های بهداشتی و دارو شده و تقریباً تمام حقوق بشر از جمله حق تعیین سرنوشت، حق سلامت، حق آموزش، حق استاندارد زندگی مناسب و حق توسعه و نیز حقوق کودکان را مختل کرده است (Rao, 2025: 76-77؛ اخوان و شفیعی، ۱۳۹۸: ۵۸). در همین راستا گزارشگر ویژه سابق، ادریس جزایری، نگرانی عمیق خود را از اعمال اقدامات قهری یکجانبه علیه کوبا، ونزوئلا و ایران ابراز کرد و گفت استفاده از تحریم‌های اقتصادی برای اهداف سیاسی، حقوق بشر و هنجارهای رفتار بین‌المللی را نقض کرده و ممکن است فجایع انسانی ساخته دست بشر را تسریع کند (Moret, 2021: 29). دیوان بین‌المللی دادگستری نیز در دستور موقت صادره در شکایت ایران، آمریکا را ملزم به رفع موانع صادرات دارو، لوازم پزشکی، محصولات کشاورزی و قطعات هواپیما نمود (شایان فر، ۱۴۰۲: ۱۴۳).

آنچه بر وخامت شرایط ناشی از تحریم می‌افزاید، پدیده «انطباق بیش از حد» (overcompliance) است. این انطباق به رفتاری اطلاق می‌شود که در آن فرد یا شرکت، موضع سخت‌گیرانه‌تری اتخاذ کرده و فراتر از آنچه صراحتاً برای انطباق با قوانین و مقررات قابل اجرا لازم است، عمل می‌کند (Breen, 2021: 256). پدیده مذکور در بستر سیاست‌های فشار حداکثری و تهدید به تحریم‌های ثانویه با ماهیت فرامرزی شکل گرفته، به‌گونه‌ای که بازیگران خصوصی برای اجتناب از هرگونه ریسک، اقدام به اعمال محدودیت‌هایی فراتر از الزامات قانونی می‌کنند و در چارچوب سیاست‌های «ریسک صفر»، حتی از فعالیت‌های مجاز و دارای معافیت‌های بشردوستانه نیز امتناع می‌ورزند (Douhan, 2023: 22-29). این پدیده در بخش مالی جهانی باعث شده بسیاری از کشورها تا حد زیادی "بدون بانک" بمانند (Moret, 2021:30). اجرای انطباق بیش از حد در حوزه‌های مختلف، تأثیرات قابل توجهی بر حقوق بشر دارد، به‌ویژه بر گروه‌های آسیب‌پذیر مانند فقرا، بیماران، کودکان و سالمندان، در حالی که هیچ سازوکار نظام‌مندی برای ارزیابی و نظارت بر آثار آن وجود ندارد و نه دولت‌های تحریم‌کننده و نه شرکت‌های خصوصی ابزار مشخصی برای سنجش پیامدهای انسانی و حقوقی آن در اختیار ندارند؛ همچنین سازوکارهای مسئولیت‌پذیری و جبران خسارت در این زمینه توسعه نیافته و ناکارآمد هستند و افراد و دولت‌های متضرر با موانع جدی در مسیر دسترسی به عدالت مواجه‌اند (Douhan, 2023: 29-30). مقررات مختلف دولت امارات در زمینه‌های مختلف از جمله رأساً مسدود کردن معاملات افراد مورد ظن بدون هرگونه تشریفات ابتدایی حقوقی یا پیش‌بینی مجازات‌های گسترده نیز به روشنی اجرای پدیده انطباق بیش از حد است. آثار این اقدامات، صرفاً به حوزه بحث و استدلال حقوقی تعلق ندارد؛ همان‌طور که در گزارش ۲۲ جولای ۲۰۲۲ گزارشگر ویژه شورای امنیت، آلنا دوهان، در خصوص تأثیر منفی اقدامات قهری یکجانبه در ایران نیز اعلام شده، استفاده از تحریم‌های یک جانبه، تحریم‌های ثانویه و تبعیت بیش از حد، موجب تأثیر منفی بر طیف گسترده‌ای از حقوق بشر مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از جمله حق حیات و حق توسعه مردم کشورمان شده است. (رضوی فرد و دیگران، ۱۴۰۵: ۸)

گاه طرفداران تحریم‌ها به پیش‌بینی معافیت‌های بشردوستانه برای مردم کشور هدف اشاره می‌کنند. به خوبی می‌دانیم وجود معافیت‌های بشردوستانه نظری، فاصله زیادی با اجرای عملی وجود دارد و چارچوب‌های نظارتی پیچیده، زمان‌بر و پرهزینه به‌همراه «اثر بازدارندگی» بر بازیگران اقتصادی خصوصی و رعایت بیش از حد تحریم‌ها، حتی کالاهای معاف مانند

غذا و دارو را از رسیدن به نیازمندان بازمی‌دارد (Mosquera Márquez, 2024: 313; Prezas, 2021: 388). به علاوه خود پدیده انطباق بیش از حد از سوی سازمان‌های امدادی به عنوان عامل محدودیت اقداماتشان معرفی شده است (Breen, 2021: 267).

آخرین نکته ذیل این بحث اقدامات تحریمی ایالات متحده و هم‌پیمانانی چون امارات مبنی بر تحریم‌های افراد به جهت نقض حقوق بشر است که با تصویب قانون مگنیتسکی و مصوبات بعدی بیشتر شده است. حقوقدانان اعمال تحریم برای مجازات نقض حقوق بشر در کشور دیگر را چالشی می‌دانند زیرا به زعم برخی، میثاق حقوق مدنی و سیاسی بر اصل صلاحیت سرزمینی تأکید دارد (Rao, 2025: 16). به علاوه، این تحریم‌ها نه تحت قواعد WTO مجاز هستند و نه ابزار مؤثری محسوب می‌شوند و از آن مهمتر، با قربانی کردن حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمعیت کشور هدف به بهانه دفاع از حقوق مدنی و سیاسی، تناقض ذاتی ایجاد می‌کنند (Hindeya, 2013: 101; Rao, 2025: 81).

۴- تحلیل و ارزیابی نظام تحریم‌های امارات از منظر حقوق بین‌الملل

نظام تحریمی امارات علیه ایران از سه مسیر اصلی اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت، ایجاد فهرست‌های ملی تروریستی و تبعیت عملی از تحریم‌های غربی شکل گرفته است. در ارزیابی این نظام از منظر حقوق بین‌الملل، نخست باید میان تحریم‌های جمعی شورای امنیت و تحریم‌های یکجانبه تفکیک قائل شد. در خصوص تحریم‌های مبتنی بر قطعنامه‌های شورای امنیت (شایان فر، ۱۴۰۲: ۱۵۳-۱۵۵)، اگرچه اصل وضع تحریم توسط شورا به دلیل مواد ۲۵ و ۱۰۳ منشور از نقد مصون است، اما این مصونیت مطلق نیست؛ شورای امنیت به عنوان رکن سازمان ملل به حقوق بین‌الملل عرفی از جمله حقوق بشر و اصل تناسب مقید است و تحریم‌های شدیدی که باعث رنج غیرنظامیان می‌شوند از این اصل عدول کرده‌اند. افزون بر این، تداوم تحریم‌های امارات پس از سال ۲۰۱۸ و فعال‌سازی مکانیسم ماشه در اواخر سال ۲۰۲۵، در عمل نقض قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت محسوب می‌شود، زیرا امارات با تبعیت از سیاست‌های ایالات متحده، مانع از اجرای توصیه‌های سازمان ملل شده است. همچنین سازوکارهای موجود برای اعتراض به تحریم‌های شورای امنیت - مانند امبودزپرسن - فاقد استقلال قضایی کامل بوده و برای ایرانیان مشمول تحریم تنها مسیر درون کمیته تحریم قابل پیگیری است.

اما مهم‌ترین بخش نظام تحریمی امارات، تحریم‌های یکجانبه از طریق فهرست‌های ملی تروریستی و تبعیت عملی از تحریم‌های آمریکاست. قانون اتحادی شماره ۱۰ سال ۲۰۲۵ امارات با جرم‌انگاری «تأمین مالی اشاعه» و تعریف موسع آن، چارچوبی ایجاد کرده که به مقامات اماراتی اختیار توقف و انسداد یک‌طرفه تراکنش‌ها را بدون اطلاع قبلی می‌دهد. قبل از ادامه بحث، توجه به این نکته اهمیت دارد که شورای امنیت مجوزی به کشورها برای فراتر رفتن از اقدامات مقرر در قطعنامه‌های خود برای مقابله با اشاعه در پرونده ایران ارائه نکرده است. (زمانی و غریب آبادی، ۱۳۹۴: ۱۲۴) مصوبه شماره ۷۴ سال ۲۰۲۰ هیئت دولت نیز مکانیسم مسدودسازی دارایی‌ها و مدیریت لیست‌های تروریستی را بدون تضمین‌های دادرسی منصفانه پیاده‌سازی کرده است. بخشنامه شماره ۲ سال ۲۰۲۲ وزارت اقتصاد مستقیماً به ایران اشاره دارد و مشاغل غیرمالی را به غربالگری همه طرف‌های معامله و گزارش‌دهی اجباری از طریق سامانه GoAML ملزم می‌کند. راهنماهای فنی متعدد نیز شاخص‌های هشدار برای فعالیت‌های مرتبط با ایران را تدوین کرده و روش‌های دور زدن تحریم را با نگاه

امنیتی تعقیب می‌کنند. این مقررات در مجموع، تمامی راه‌های فعالیت اقتصادی آزادانه برای نهادهای ایرانی در امارات را مسدود کرده است.

از منظر حقوق بین‌الملل، این تحریم‌های یکجانبه نه در قالب اقدامات تلافی‌جویانه (retorsion) قابل توجیه هستند و نه اقدامات متقابل (countermeasure). اقدامات تلافی‌جویانه اگرچه ذاتاً قانونی محسوب می‌شوند، اما تحریم‌های فرامرزی امارات که برای تقویت تحریم‌های اولیه نامشروع (به جهت مابینت با مصوبات سازمان) به کار می‌روند، مصداق بارز سوءاستفاده از حق هستند. تحریم‌های امارات در قالب اقدامات متقابل نیز قابل دفاع نیستند، زیرا هیچ عمل متخلفانه بین‌المللی از سوی ایران علیه امارات صورت نپذیرفته است که این اقدامات در پاسخ به آن صورت گرفته باشد.

از منظر اصل عدم مداخله، تحریم‌های یکجانبه امارات نقض آشکار این اصل بنیادین حقوق بین‌الملل محسوب می‌شود. دیوان بین‌المللی دادگستری در پرونده نیکاراگوئه تأکید کرده که اصل عدم مداخله، همه دولت‌ها را از مداخله مستقیم یا غیرمستقیم در امور داخلی یا خارجی سایر دولت‌ها منع می‌کند و مداخله زمانی غیرقانونی است که از روش‌های اجبار در مورد انتخاب‌هایی استفاده کند که باید آزاد باشند. انتخاب نظام اقتصادی و سیاست خارجی از مصادیق بارز این امور حاکمیتی است. تحریم‌های امارات در تبعیت از تحریم‌های ایالات متحده با هدف تغییر رفتار ایران در حوزه سیاست خارجی و برنامه هسته‌ای اعمال می‌شوند، مصداق مداخله غیرقانونی هستند.

در حوزه حقوق بشر، وضعیت به مراتب وخیم‌تر است. تحریم‌های یکجانبه امارات با اصول مندرج در اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاقین ۱۹۶۶ و سایر اسناد بین‌المللی در تعارض است. مطالعات بین‌المللی متعدد نشان داده که تحریم‌های اقتصادی علیه ایران منجر به وخامت رفاه عمومی، کاهش دسترسی به تغذیه، غذا، مراقبت‌های بهداشتی و دارو شده و تقریباً تمام حقوق بشر از جمله حق تعیین سرنوشت، حق سلامت، حق آموزش، حق استاندارد زندگی مناسب، حق توسعه و حقوق کودکان را مختل کرده است. گزارشگران ویژه سازمان ملل بارها اقدامات قهری یکجانبه علیه ایران را محکوم کرده و بر نقض هنجارهای حقوق بشر تأکید داشته‌اند. پدیده «انطباق بیش از حد» که در مقررات امارات به روشنی قابل مشاهده است - از جمله در بخشنامه‌های وزارت اقتصاد و راهنماهای فنی که مؤسسات مالی و مشاغل غیرمالی را به اعمال محدودیت‌هایی فراتر از الزامات قانونی وادار می‌کند - حتی کالاهای معاف بشردوستانه مانند غذا و دارو را از رسیدن به نیازمندان بازمی‌دارد.

در مجموع، نظام تحریمی امارات علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل با چالش‌های اساسی مشروعیت مواجه است: تحریم‌های مبتنی بر قطعنامه‌های شورای امنیت به دلیل تداوم پس از انقضای تعهدات ناظر بر قطعنامه ۲۲۳۱ و نقض احتمالی اصل تناسب محل اشکال است؛ تحریم‌های یکجانبه از طریق فهرست‌های ملی تروریستی و تبعیت عملی از تحریم‌های غربی فاقد هرگونه توجیه حقوقی در قالب اقدامات متقابل یا تلافی‌جویانه بوده و به روشنی با اصل عدم مداخله و تعهدات حقوق بشری در تعارض قرار دارد. مقررات مختلف امارات از جمله قانون اتحادی شماره ۱۰ سال ۲۰۲۵، مصوبه شماره ۷۴ سال ۲۰۲۰، بخشنامه شماره ۲ سال ۲۰۲۲ و راهنماهای فنی متعدد، همگی در اجرای این نظام نامشروع نقش دارند و دولت امارات در قبال آثار انسانی و حقوقی ناشی از آن مسئولیت بین‌المللی دارد.

بررسی نظام تحریم‌های امارات نشان می‌دهد که این کشور با وجود نداشتن یک رژیم تحریمی کاملاً مستقل و گسترده، از طریق ترکیبی از اجرای الزامات بین‌المللی، ایجاد فهرست‌های داخلی و تبعیت عملی از تحریم‌های غربی، چارچوبی چندلایه و مؤثر را در قبال ایران شکل داده است. برآیند این سازوکارها نشان می‌دهد که نظام تحریمی امارات، هرچند در ظاهر مبتنی بر تعهدات بین‌المللی است، در عمل با بهره‌گیری از ابزارهای حقوقی، اجرایی و نظارتی متنوع، به‌گونه‌ای طراحی شده که می‌تواند به‌طور مؤثر فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با ایران را محدود ساخته و در عین حال، زمینه‌ساز بروز چالش‌های حقوقی و تشدید تنش‌های اقتصادی میان دو کشور گردد. در مجموع این مصوبات، یک «دیواره حقوقی» نفوذناپذیر ایجاد کرده‌اند. قانون ۲۰۲۵ چارچوب را می‌سازد، مصوبه ۷۴ نحوه مسدودسازی را تعیین می‌کند و بخشنامه‌ها و راهنماها، کوچک‌ترین جزئیات دور زدن تحریم توسط ایران را به بانک‌ها و مؤسسات مالی و غیر مالی آموزش می‌دهند.

از منظر حقوق بین‌الملل، این نظام با چالش‌های جدی مواجه است که شرح آن به تفصیل در بند قبل ارائه شد. تحریم‌های یکجانبه در قالب اقدامات تلافی‌جویانه و اقدامات متقابل قرار ندارند، به ویژه زمانی که فراتر از قطعنامه‌های شورای امنیت رفته و جنبه فرامرزی پیدا می‌کنند، با اصول حاکمیت، عدم مداخله و صلاحیت قضایی در تعارض قرار می‌گیرند. همچنین، آثار انسانی گسترده این تحریم‌ها بر جمعیت غیرنظامی ایران، ناقض تعهدات حقوق بشری دولت تحریم‌کننده (از جمله امارات) تحت میثاق‌های بین‌المللی است، مشروط بر اینکه رابطه علیت احراز گردد. فقدان تضمین‌های کافی دادرسی منصفانه برای اشخاص تحریم‌شده (به ویژه در موارد تحریم‌های غیررسمی و انطباق بیش از حد) نیز از دیگر نقاط ضعف این نظام است که موجبات مسئولیت بین‌المللی امارات را فراهم می‌کند.

۵-۲- پیشنهادها

با عنایت به عدم تسلیم اعلامیه پذیرش صلاحیت دیوان بین‌المللی دادگستری توسط دولت امارات و نبود گزینه دادگاه منطقه‌ای (زمانی و فرهنگ‌دازاد، ۱۴۰۰: ۳۳) امکان طرح شکایت در آن مرجع در خصوص مشروعیت تحریم‌های یکجانبه امارات وجود ندارد لکن به موازات پیگیری مسولیت دولت ایالات متحده در این موضوع، نسبت به امارات پیشنهاد می‌گردد؛

اول، اقدام در سطح نهادهای حقوق بشری سازمان ملل: ایران می‌تواند ضمن مستندسازی دقیق، نظام‌مند و مستمر آثار انسانی و اقتصادی تحریم‌های امارات (به ویژه از طریق تهیه گزارش‌های تفصیلی و معتبر بین‌المللی در مورد کمبود داروهای حیاتی، تجهیزات پزشکی، مواد غذایی اساسی و تأثیرات ویرانگر بر گروه‌های آسیب‌پذیر مانند کودکان، بیماران مزمن و سالمندان)، موضوع تحریم‌های یکجانبه امارات را از طریق مکانیسم‌های موجود در نظام حقوق بشر سازمان ملل متحد، از جمله شورای حقوق بشر و گزارشگر ویژه «تأثیر منفی اقدامات قهری یکجانبه بر بهره‌مندی از حقوق بشر»، فعالانه و مستمر پیگیری کند. همان‌گونه که گزارشگر ویژه پیشین، ادیس جزایری، نگرانی عمیق خود را از اعمال اقدامات قهری یکجانبه علیه ایران ابراز داشت، ایران می‌تواند با ارائه گزارش‌های مستند و مبتنی بر داده‌های میدانی، خواستار بررسی وضعیت تحریم‌های امارات، صدور قطعنامه محکومیت علیه امارات در مجمع عمومی و شورای حقوق بشر، و اعمال فشار دیپلماتیک بین‌المللی بر امارات برای تعدیل یا لغو این تحریم‌ها شود. همچنین در چارچوب معاهدات حقوق بشری که ایران و امارات هر دو طرف آن هستند مانند میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ایران می‌تواند از

مکانیسم شکایت بین‌دولتی علیه امارات استفاده کند. توجه به این نکته ضروری است که در مورد قربانیان غیرنظامی اثرات فراسرزمینی تحریم‌های یکجانبه جامع، هرگونه راه‌های جبرانی برای تضمین پاسخگویی نهادهای مبدأ بسیار محدود است؛ به همین دلیل و به جهت محدودیت‌های رسیدگی قضایی در امر صلاحیت یا دشواری‌های احراز رابطه علیت میان تحریم و نقض واقع شده، شورای حقوق بشر بر نیاز به «یک مکانیسم مستقل از سازوکار حقوق بشری سازمان ملل برای قربانیان اقدامات قهری یکجانبه» تأکید کرده است. گزارشگر ویژه ایجاد یک یا چند کمیسیون جبران خسارت را با الگوبرداری از کمیسیون جبران خسارت سازمان ملل برای عراق توصیه کرده است. ایران می‌تواند به طور جدی و فعال، پیگیر اجرایی شدن این پیشنهاد در قالب یک سازوکار دائمی یا ادهاک برای قربانیان تحریم‌های یکجانبه در سطح بین‌المللی باشد.

دوم، اقدام در سطح تدوین و توسعه حقوق بین‌الملل: ایران در سطح بین‌المللی و دیپلماتیک باید نقش فعالانه‌تر، پیشگامانه و هماهنگ‌کننده‌ای ایفا کند. ضمن هماهنگی مستمر و نهادینه با سایر کشورهای هدف و قربانی تحریم‌های یکجانبه (مانند روسیه، چین، کوبا، ونزوئلا، سوریه، کره شمالی، بلاروس و زیمبابوه)، ایران باید خواستار تدوین، تصویب و اجرایی شدن یک سند حقوقی بین‌المللی الزام‌آور (در مسیری تدریجی از یک اعلامیه یا قطعنامه مجمع عمومی تا در نهایت یک معاهده بین‌المللی) برای تنظیم جامع، محدودسازی دقیق و مشروط کردن اعمال تحریم‌های یکجانبه و نیز ایجاد سازوکارهای مؤثر حل و فصل اختلاف و جبران خسارت شود. همچنین ایران می‌تواند پیشنهاد تشکیل یک کارگروه ویژه در مجمع عمومی یا شورای حقوق بشر برای تدوین اصول و قواعد الزام‌آور در مورد اقدامات قهری یکجانبه را ارائه دهد و با جلب حمایت کشورهای عضو جنبش عدم تعهد و گروه ۷۷، این پیشنهاد را به یک اولویت دستور کار بین‌المللی تبدیل کند و حتی پیش از آن، در پی کسب حمایت جهت اخذ نظر مشورتی از دیوان گردد. به هر رو، در صورت انفعال، ابزار تحریم‌های یکجانبه همچنان مستعد سوءاستفاده قدرت‌های بزرگ باقی خواهد ماند و یکپارچگی نظم بین‌المللی مبتنی بر قواعد را تضعیف خواهد کرد.

منابع

الف) فارسی

اخوان، بهار و شفیعی، محمود (۱۳۹۷). تحریم‌های آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران از منظر حقوق بین‌الملل. *پژوهشنامه حقوق بشری* ۲۶۹، ۲۷۰.

ادیبی، اکبر (۱۴۰۴). تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران از منظر حقوق بین‌الملل: مشروعیت یا ابزار فشار سیاسی، *نشریه حقوق و مطالعات سیاسی*، دوره ۵، شماره ۴، ۹۱۶-۹۳۲.

حیدرقلی زاده، جعفر و جلالی، محمود (۱۴۰۳). توسعه تدریجی حقوق بین‌الملل در مقابله با تحریم‌های اقتصادی، *مطالعات حقوق عمومی*، دوره ۵۴، شماره ۲، ۱۱۱۳-۱۱۳۶.

رضوی فرد، بهزاد، زمانی، سید قاسم و بلوریان، مهران (۱۴۰۵)، تحول مفهومی قربانیان تحریم‌های اقتصادی یکجانبه، پژوهش‌های حقوق، دوره ۲۵، شماره ۵۶۵

زمانی، سید قاسم و فرهمندزاد، زینب (۱۴۰۰) اقدامات قهری یکجانبه امریکا علیه ایران از منظر حقوق بین الملل با تأکید بر رویه شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، پژوهش‌های حقوقی، دوره ۲۰، شماره ۴۸، ۷-۳۵

زمانی، سید قاسم و غریب آبادی، کاظم (۱۳۹۴) واکاوی قانونی بودن و مشروعیت تحریم‌های یکجانبه اقتصادی به موجب حقوق بین‌الملل، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، شماره ۷۲، ۹۳-۱۲۹

سادات میدانی، سید حسین (انتشار آنلاین فروردین ۱۴۰۵) روندهای جاری تحریم‌های یکجانبه و کاستی‌های حقوق بین‌الملل برای مقابله با تحریم‌های فراسرزمینی غیرقانونی، پژوهش‌های حقوقی

شایان فر، سلمان (۱۴۰۲)، تحریم و نقض حقوق بشر از منظر حقوق بین الملل با تأکید بر تحریم‌های یکجانبه علیه ایران، مطالعات حقوق بشر/اسلامی، دوره ۱۲، شماره ۴، ۱۳۹-۱۶۰

مقامی، امیر (۱۴۰۱) تحریم‌های اقتصادی یکجانبه امریکا و نقض حقوق بشر اتباع ایران، دوفصلنامه حقوق بشر، دوره ۱۷، شماره ۱، ۲۶۱-۲۸۲

برگردان منابع فارسی به انگلیسی

Akhavan, B., & Shafiee, M. (2018). U.S. sanctions against the Islamic Republic of Iran from the perspective of international law. *Human Rights Law Review*, 269, 270. (in Persian)

Adibi, A. (2025). International sanctions against Iran from the perspective of international law: Legitimacy or political pressure tool. *Journal of Law and Political Studies*, 5(4), 916-932. (in Persian)

Heydargolizadeh, J., & Jalali, M. (2024). Progressive development of international law in countering economic sanctions. *Public Law Studies Quarterly*, 54(2), 1113-1136. (in Persian)

Razavifard, B., Zamani, S. G., & Blourian, M. (2026). The conceptual evolution of victims of unilateral economic sanctions. *Legal Research Quarterly*, 25(65). (in Persian)

Zamani, S. G., & Farahmandzad, Z. (2021). Unilateral coercive measures of the United States against Iran under international law with emphasis on the practice of the UN Human Rights Council. *Legal Research Quarterly*, 20(48), 7-35. (in Persian)

Zamani, S. G., & Gharibabadi, K. (2015). Legality and legitimacy of unilateral economic sanctions under international law. *Judicial Law Views Quarterly*, 72, 93-129. (in Persian)

Sadat Meidani, S. H. (2025, April). Current trends of unilateral sanctions and deficiencies of international law in countering illegal extraterritorial sanctions. *Legal Research Quarterly*. Online ahead of print. (in Persian)

Shayanfar, S. (2023). Sanctions and human rights violations from the perspective of international law with emphasis on unilateral sanctions against Iran. *Islamic Human Rights Studies*, 12(4), 139-160. (in Persian)

^۵ لازم به توضیح است که این شماره در زمان نگارش مقاله در سایت بارگذاری نشده لکن در صدر مقاله به چاپ اثر در این شماره تصریح شده است

Moghani, A. (2022). U.S. unilateral economic sanctions and violation of human rights of Iranian nationals. *Human Rights Biannual Journal*, 17(1), 261-282. (in Persian)

B) English

Bogdanova, I. (2022). *Unilateral sanctions in international law and the enforcement of human rights: The impact of the principle of common concern of humankind*. Brill/Nijhoff.

Breen, E. (2021). Corporations and US economic sanctions: The dangers of overcompliance. In *Research handbook on unilateral and extraterritorial sanctions* (pp. 256–269). Edward Elgar Publishing.

Chang, Y. C. (2022). The proportionality and necessity of unilateral sanctions. *Journal of East Asia and International Law*, 15, 411–430.

Douhan, A. F. (2023). Filling the protection gap in the face of unilateral sanctions. *EuroAsian Journal of International Law*, 1, 23–39.

Dupont, P.-E. (2016). Unilateral European sanctions as countermeasures: The case of the EU measures against Iran. In P. Eden & M. Happold (Eds.), *Economic sanctions and international law* (pp. 37–66). Hart Publishing.

Hindeya, T. W. (2013). Unilateral trade sanctions as a means to combat human rights abuses: Legal and factual appraisal. *Mizan Law Review*, 7(1), 101–125.

Hofer, A. (2020). The proportionality of unilateral “targeted” sanctions: Whose interests should count? *Nordic Journal of International Law*, 89, 399–416.

Joyner, D. H. (2017). UN counter-proliferation sanctions and international law. In *Research handbook on UN sanctions and international law* (pp. 105–124). Edward Elgar Publishing.

Moiseienko, A. (2021). Due process and unilateral targeted sanctions. In *Research handbook on unilateral and extraterritorial sanctions* (pp. 405–423). Edward Elgar Publishing.

Moret, E. (2021). Unilateral and extraterritorial sanctions in crisis: Implications of their rising use and misuse in contemporary world politics. In *Research handbook on unilateral and extraterritorial sanctions* (pp. 19–36). Edward Elgar Publishing.

Mosquera Márquez, P. (2024). Empty promises or justiciable rights: The extraterritorial reach of economic, social and cultural rights in the context of unilateral sanctions. *Groningen Journal of International Law*, 11(2), 302–326. <https://doi.org/10.21827/grojil.11.2.302-326>

Nagel, A. S. (2022). Unilateral extraterritorial sanctions: The search for a jurisdictional justification under international law. *LSE Law Review*, 8, 368–390.

Portela, C. (2021). Horizontal sanctions regimes: Targeted sanctions reconfigured? In *Research handbook on unilateral and extraterritorial sanctions* (pp. 441–457). Edward Elgar Publishing.

Prezas, I. (2021). From targeted states to affected populations: Exploring accountability for the negative impact of comprehensive unilateral sanctions on human rights. In *Research handbook on unilateral and extraterritorial sanctions* (pp. 385–404). Edward Elgar Publishing.

- Prost, K. (2017). Security Council sanctions and fair process. In *Research handbook on UN sanctions and international law* (pp. 213–235). Edward Elgar Publishing.
- Rao, N. (2025). An analysis of the legitimacy of unilateral economic sanctions in international law. *Journal of Consumer Affairs*, 49, 63–99.
- Ruys, T. (2017). Sanctions, retortions and countermeasures: Concepts and international legal framework. In *Research handbook on UN sanctions and international law* (pp. 19–51). Edward Elgar Publishing.
- Sandeep. (2025). Legality of unilateral sanctions under international law. *Indian Journal of Law*, 3(3), 25–40.
- Schmidt, J. (2022). The legality of unilateral extra-territorial sanctions under international law. *Journal of Conflict & Security Law*, 27(1), 53–81. <https://doi.org/10.1093/jcsl/krac001>
- Subedi, S. P. (2021). Conclusions: Towards a legal framework for unilateral sanctions. In S. P. Subedi (Ed.), *Unilateral sanctions in international law* (pp. 327–344). Hart Publishing.
- Thouvenin, J.-M. (2021). Articulating UN sanctions with unilateral measures. In C. Beaucillon (Ed.), *Research handbook on unilateral and extraterritorial sanctions* (pp. 149–164). Edward Elgar Publishing.
- UAE Government. (2025). Federal Decree-Law No. (10) of 2025 Regarding Anti-Money Laundering, and Combating the Financing of Terrorism and Proliferation Financing. Official Gazette of the UAE.
- UAE Government. (2021). Federal Decree-Law No. (26) of 2021 Amending Certain Provisions of Federal Decree-Law No. (20) of 2018 on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism and Illegal Organizations
- UAE Government. (2021). Federal Decree-Law No. (43) of 2021 on the Control of Proliferation-Subject Commodities. Official Gazette of the UAE.
- UAE Government. (2020). Cabinet Resolution No. (74) of 2020 Regulating the Terrorist Lists and Implementing the Security Council's Resolutions Concerning the Prevention and Suppression of Terrorism and its Financing and Proliferation of Armaments and the Related Resolutions.
- UAE Government, Ministry of Economy. (2022). Circular No. (2) of 2022 Regarding Implementation of Targeted Financial Sanctions (TFS) on UNSCRs 1718 (2006) and 2231 (2015). Anti-Money Laundering Department.
- UAE Government, Ministry of Economy. (2021). Circular No. (5) of 2021 Regarding Targeted Financial Sanctions (TFS) Reporting via the goAML System.
- UAE Government, Ministry of Energy & Infrastructure. (2022). Circular No. (02) of 2022 Regarding the Banning of the Vessel "Light Moon" (IMO: 9109550) from Entering UAE Waters and Ports.
- UAE Government, Executive Office for Control and Non-Proliferation (EOCN). (2023). Terrorist and Proliferation Financing Red Flags Guidance. Abu Dhabi, United Arab Emirates.
- UAE Government, Executive Office for Control and Non-Proliferation (EOCN). (2022). Guidance on Counter Proliferation Financing for Financial Institutions (FIs), Designated Non-Financial Businesses and Professions (DNFBPs), and Virtual Asset Service Providers (VASPs).
- UAE Government, Executive Office of the Committee for Goods Subject to Import and Export Control. (2021). Typologies on the Circumvention of Targeted Sanctions against Terrorism and the Proliferation of Weapons of Mass Destruction.

UAE Government, Executive Office for Control and Non-Proliferation (EOCN). (2021). Guidance on Targeted Financial Sanctions for Financial Institutions and Designated Non-Financial Businesses and Professions.

van den Herik, L. (2017). The individualization and formalization of UN sanctions. In *Research handbook on UN sanctions and international law* (pp. 1–16). Edward Elgar Publishing.

Zweiri, M., & Abusharar, N. (2022). Iran's trade with neighbors: Sanctions' impact and the alternatives. *Middle East Policy*, 29(4), 60–70. <https://doi.org/10.1111/mepo.12663>

United Arab Emirates Sanctions Against Iran in Light of International Law Norms

Abstract In recent years, regional developments and political disputes between Iran and the United Arab Emirates (UAE) have introduced a new issue into the economic relations of the two countries: the adoption and implementation of a series of unilateral sanctions by the UAE against Iran. These sanctions, imposed under security, financial, and international justifications, could themselves become a catalyst for escalating disputes and creating new legal challenges between the two nations. The UAE's sanctions regime, unlike the extensive models of the United States or the European Union, does not possess a vast and independent sanctions list; rather, it operates through three primary channels: the implementation of UN Security Council resolutions, the national terrorist list, and informal compliance with Western sanctions. Adopting a descriptive-analytical approach and utilizing library and documentary sources, this article evaluates the legal system of UAE sanctions against Iran in light of international law norms. The research findings indicate that the UAE sanctions regime—comprising federal laws, cabinet resolutions, executive circulars, and technical manuals—has created a multi-layered framework that, while fulfilling international obligations, transcends them to impose extensive restrictions on Iran-related economic activities. From the perspectives of state sovereignty, non-intervention, jurisdiction, countermeasures, and human rights, this system faces serious legitimacy challenges.

Keywords: Unilateral Sanctions, United Arab Emirates, International Law, Countermeasures, Human Rights.